

Video Production for Learning about Pramothai (Isan-Shadow Puppet): A Case Study of the Phet Nong Ruea Troupes การผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย กรณีศึกษา คณะเพชรหนองเรือ

Suwannee Hoaihongthong
สุวรรณณี ห้วยหงษ์ทอง

*Department of information science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University
สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*

Corresponding author: suwoho@kku.ac.th

Received October 31, 2021 ■ Revised December 9, 2021 ■ Accepted December 13, 2021 ■ Published May 3, 2022

Abstract

The objectives of this research were to collect information about the Pramothai performed by Phet Nong Ruea Troupes and to produce a documentary about the Pramothai produced by Phet Nong Ruea Troupes. This research used a qualitative research methodology to collect data, then analyzed the content and presented the data in a descriptive way, and used a quantitative method to assess media satisfaction. The results of the study were divided into three issues: 1) Founder's History 2) the founding of Phet Nong Ruea Troupes 3) Pramothai Phet Nong Ruea Troupes Performance. The next step was to use that information to produce video media by applying the 3-step of television documentary production process of the Public Relations Department (2011) as a framework for operating. After watching the documentary, 30 students in the Local Wisdom course were asked to complete a satisfaction questionnaire. The overall video media satisfaction assessment was at a high level ($\bar{X}=3.99$, $S.D.=0.61$).

Keywords: Pramothai, Shadow play, Isan-shadow puppet, Video production

บทคัดย่อ

การผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย กรณีศึกษา คณะเพชรหนองเรือ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือและเพื่อจัดทำสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ จากนั้นวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา และใช้วิธีการเชิงปริมาณในการประเมินผลความพึงพอใจของสื่อที่จัดทำขึ้น ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ประวัติผู้ก่อตั้งคณะเพชรหนองเรือ 2) การก่อตั้งคณะเพชรหนองเรือ 3) การแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ และนำข้อมูลมาผลิตสื่อวีดิทัศน์โดยประยุกต์ใช้กระบวนการผลิตสารคดีโทรทัศน์ 3 ขั้นตอนของกรมประชาสัมพันธ์ (2011) เป็นกรอบในการดำเนินงาน และผลประเมินความพึงพอใจกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 30 คน ผลการประเมินความพึงพอใจสื่อวีดิทัศน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, $S.D.=0.61$)

คำสำคัญ: หนังประโมทัย, หนังตะลุง, หนังตะลุงอีสาน, การผลิตสื่อวีดิทัศน์

■ บทนำ (Introduction)

การละเล่นหรือแสดงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ชาวบ้านสมัยก่อนสร้างสรรค์ขึ้นมาจากเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น เป็นมรดกที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้นๆ ส่งสืบทอดปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยมา วิธีการสืบทอดเป็นอย่างชาวบ้าน คือ อาศัยการบอกเล่า จดจำ ทำตามครู รู้แบบซึมซับ และรับความพอใจ การละเล่นพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต และเป็นชีวิตจิตใจของชาวบ้าน (Nuthong, 1988) การละเล่นพื้นบ้านนอกจากจะมีคุณค่าทางจิตใจของมนุษย์แล้วยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย การละเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ย่อมเกิดจากเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางด้านความเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความผูกพันในวิถีชีวิตของคนไทยมานาน ความเชื่อมีผลทำให้เกิดรูปแบบของประเพณีต่างๆ อันเป็นผลต่อการละเล่นพื้นเมืองในแต่ละท้องถิ่น ปัจจัยศาสนาเป็นสิ่งสำคัญมากอีกสิ่งหนึ่ง ที่ทำให้เกิดการละเล่นพื้นเมืองแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่นหรือในแต่ละภูมิภาค เป็นต้น (Phongphaibun, 1969)

หนังประโมทัย หรือเรียกว่า หนังตะลุงอีสาน คนท้องถิ่นของภาคอีสานเรียกชื่อต่างกันออกไปอีก เช่น หนังบักปองบักแก้ว หนังบักต้อ หนังประโมทัย ประวัติความเป็นมาของหนังประโมทัยอีสานนั้นไม่มีผู้ใดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หากพิจารณาถึงต้นกำเนิดของหนังประโมทัย พบว่า มีแนวคิดที่เป็นไปได้หลายประการ เช่น การกำเนิดหนังประโมทัยภาคอีสานได้สืบทอดมาจากหนังตะลุงภาคกลาง และหนังตะลุงภาคกลางได้รับอิทธิพลมาจากหนังตะลุงภาคใต้ ยกตัวอย่างความน่าจะเป็นเช่น ชาวอีสานไปทำงานภาคกลางได้เห็นการแสดงหนังตะลุงของชาวปักขีได้เข้ามาแสดงในกรุงเทพฯ แล้วอาจจะนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับท้องถิ่นอีสานของตน หรืออาจเป็นไปได้ว่าคณะหนังตะลุงปักขีใต้ได้รับการว่าจ้างให้มาแสดงในภาคอีสานโดยเฉพาะได้รับการว่าจ้างมาจากชาวปักขีใต้ที่มาประกอบอาชีพในภาคอีสาน เมื่อศิลปินชาวอีสานชมชอบจึงดัดแปลงหนังตะลุงปักขีได้มาแสดงให้เหมาะสมกับท้องถิ่นอีสานได้ดู โดยการเปลี่ยนบทบาทกัจจายเป็นภาษาถิ่นอีสาน และนำดนตรีอีสานเข้ามาบรรเลงประกอบการแสดงหนังตะลุงด้านชาวอีสานที่ลงไปทำงานภาคใต้ได้เห็นการแสดงหนังตะลุงของภาคใต้เมื่อกลับมาอีสาน จึงได้จะนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน โดยมีกัจจายบรรเลงท่วงทำนองเข้าไปแสดงเครื่องดนตรีนั้นใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสานและนอกจากนี้ยังได้นำเอาการลำเข้าประกอบการแสดงอีกด้วย (Sangthada, 1983; Tho-un & Saensing, 2020) หนังประโมทัย มีลักษณะเด่นที่อารมณ์ขัน แทรกคติเตือนใจและยังขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เชิดอีกด้วย โดยแทรกอารมณ์ขันในเนื้อร้องและ

บทเจรจา สามารถออกนอกเรื่องได้ หนังประโมทัยนี้ ปรากฏตัวที่อีสานเป็นครั้งแรกเมื่อมี พ.ศ. 2469 ที่จังหวัดอุบลราชธานี และค่อยๆ กระจายสู่ภูมิภาคอีสานจนโด่งดัง โดยหนังประโมทัยอีสาน ถือเป็นศิลปะการแสดงที่ถือได้ว่า เป็นศิลปะชั้นเยี่ยมของชาวอีสานอีกประเภทหนึ่งที่มีความงดงามและสนุกสนาน โดยการรวมศิลปะในแขนงต่างๆ ทั้งดนตรี การร้อง การเล่นวรรณคดีรวมทั้งภาษาที่ใช้พากย์เจรจายังคงแสดงถึงภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานอย่างแท้จริง การแสดงหนังประโมทัยถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งของภาคอีสาน เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่สำคัญและมีประวัติมาช้านาน (Detphimon, 1988)

หนังประโมทัยในจังหวัดขอนแก่น เป็นมหรสพการแสดงเป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวบ้านมาช้านาน ทั้งสร้างความบันเทิงและมีคุณค่าทางคุณธรรม จริยธรรม มีความนิยมมากตั้งแต่อดีตมาอย่างยาวนาน ผู้คนชื่นชอบการแสดงที่มีเรื่องราวสนุกสนาน มีคติเตือนใจ ทั้งที่เป็นนิทาน เรื่องเล่า คำกลอน สุภาษิต คำผญา กลอนลำ เรื่องราวในวรรณคดี ได้ถูกนำมาสอดแทรกเป็นเรื่องราวการแสดงได้อย่างลงตัว ในเขตพื้นที่จังหวัดขอนแก่นในอดีตที่ผ่านมาเคยมีหนังประโมทัยหลายคณะ แต่ในปัจจุบันนี้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมซึ่งมีอิทธิพลทำให้เกิดผลกระทบกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน มหรสพพื้นบ้านทั้งหลายให้เลือนหายไป จากการศึกษาในเขตจังหวัดขอนแก่นยังมีคณะหนังประโมทัยอยู่ 5 คณะ ได้แก่ คณะเพชรหนองเรือ คณะบ้านเวียงอินทร์ คณะเพชรขอนแก่น คณะ อ.อินตา และคณะสมาดโปรมอขัน สาเหตุที่หนังประโมทัยเสื่อมความนิยมไปอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการรับเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามาเนื่องจากการพัฒนาประเทศ ประกอบกับหนังประโมทัยไม่พัฒนาตัวหนังและเนื้อร้องให้แปลกใหม่ และที่สำคัญคือเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่าจ้าง ค่าตอบแทนไม่มากซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้คณะหนังประโมทัยต้องหยุดแสดงไป (Jaksen, 2010)

ปัจจุบันการแสดงหนังประโมทัยยังคงมีอยู่ในท้องถิ่นอีสาน รูปแบบอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เพื่อความน่าสนใจดึงดูดให้หนังประโมทัยยังคงอยู่ต่อไปได้ เมื่อก่อนหนังประโมทัยเป็นที่นิยมของชาวอีสานมาก พบเห็นได้ตามงานบุญ ผ้าป่า บุญกฐิน บุญประจำปี งานบวช งานสู่ขวัญ งานทำบุญหาคนตาย (บุญแจกข้าว) ถือเป็นมหรสพประจำงานบุญต่างๆ แต่ปัจจุบันจะมีการแสดงให้พบเห็นเฉพาะช่วงออกพรรษาหรือช่วงบุญกฐินเท่านั้น แต่ด้วยสังคมที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้เอง การสร้างสรรค์กิจกรรมบันเทิงนันทนาการมีให้เลือกมากมาย เนื่องจากกระแสความนิยมการแสดงมหรสพรูปแบบอื่น ส่งผลให้หนังประโมทัยได้รับความนิยมน้อยลงไปจนกำลังจะสูญหายไป (Bamrungchu, 2010) ดังนั้น การรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับหนังประโมทัยให้คงไว้จึงเป็นเรื่อง

สำคัญ โดยจะทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น ในรูปเอกสาร เทป บันทึกเสียง สื่อวีดิทัศน์ และตัวอย่างของจริง เป็นต้น

สื่อวีดิทัศน์ คือ การสื่อสารด้วยภาพและเสียง ซึ่งภาพนั้นสามารถที่จะเล่าเรื่องให้ผู้ชมเข้าใจได้ โดยอาศัยการลำดับภาพและเสียงประกอบ ไม่ว่าจะเป็นเสียงบรรยาย เสียงจริงจากเหตุการณ์ หรือเสียงประกอบอื่นๆ ซึ่งทำให้ผู้ชมเกิดจินตนาการหรืออารมณ์คล้ายตาม (Lin et al., 2017) และสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่สามารถแพร่กระจายได้รวดเร็ว สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำหรือเผยแพร่ต่อได้ (Udomchan, 1995) สื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่มีความแตกต่างจากสื่ออื่น คือ สามารถนำเสนอการเคลื่อนไหวทั้งภาพและเสียงได้พร้อมกัน สามารถสร้างความคิดรวบยอดให้แก่ผู้ชมได้ดี สร้างความสนใจและอารมณ์ที่มีต่อเนื้อเรื่องได้ดีกว่าสื่ออื่น (Abrams, 1986; Sarabut, 2000) นอกจากนี้ในแง่ของการเผยแพร่ความรู้ สื่อวีดิทัศน์ยังเป็นสื่อที่มีอำนาจในการเผยแพร่ความรู้ได้เป็นอย่างดี และมีเสน่ห์ดึงดูดความสนใจมากยิ่งขึ้น (Narong, 1992) สื่อวีดิทัศน์มีกระบวนการผลิตโดยทั่วไป 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการผลิต คือ ขั้นตอนของการเตรียมงานก่อนที่จะผลิตรายการจริง เกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดทำเนื้อหา การเขียนบท ไปจนถึงการประสานงานต่างๆ 2) ขั้นตอนการผลิต คือ การนำแผนที่คิดไว้มาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิต รายการ คือ การตัดต่อทั้งภาพและเสียงก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ (The Government Public Relations Department, 2011)

เนื่องจากหนึ่งประมอทัยมีลักษณะเป็นการแสดง ซึ่งประกอบด้วยภาพ เสียง การบรรยาย การเก็บบันทึกความรู้เกี่ยวกับหนึ่งประมอทัยในรูปของสื่อวีดิทัศน์จึงถือว่ามีเหมาะสม เพราะสามารถบันทึกข้อมูลต่างๆ ได้อย่างครบถ้วนจากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเลือกผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดีในการสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคณะหนึ่งประมอทัย เพื่อเป็นสื่อในการบันทึกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาหนึ่งประมอทัย อีกทั้งยังในการที่จะช่วยให้หนึ่งประมอทัยคงอยู่เป็นวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านคู่กับชุมชนอีสานและประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนึ่งประมอทัย คณะเพชรหนองเรือ
2. เพื่อผลิตวีดิทัศน์สารคดีเกี่ยวกับหนึ่งประมอทัย คณะเพชรหนองเรือในรูปสื่อวีดิทัศน์

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

การศึกษาและการผลิตสื่อวีดิทัศน์ เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนึ่งประมอทัย กรณีศึกษา คณะเพชรหนองเรือ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับหนึ่งประมอทัยและการผลิตสื่อโทรทัศน์ประเภทสารคดีมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

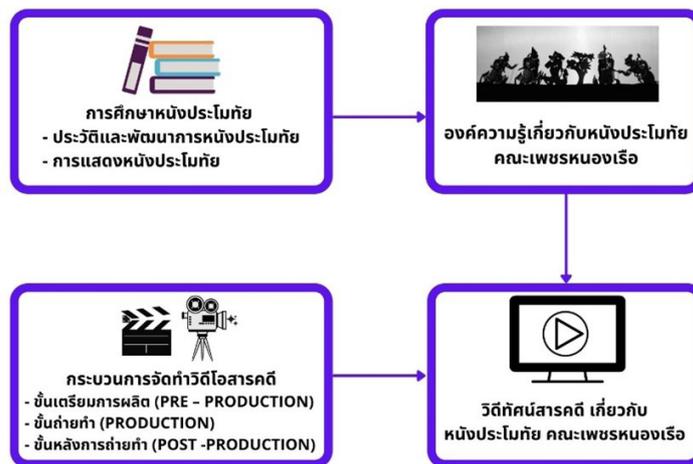

Figure 1 Conceptual framework
กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนึ่งประมอทัย ในการรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ และเป็นการศึกษาโดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธี

การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ ศึกษาเฉพาะคณะหนึ่งประมอทัยเพชรหนองเรือ เนื่องจากเป็นคณะหนึ่งประมอทัยที่มีชื่อเสียงในจังหวัดขอนแก่น และยังคงมีการทำการแสดงอยู่จนถึงปัจจุบัน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว หัวหน้าคณะเพชรหนองเรือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัยคือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีประเด็นที่จะใช้สัมภาษณ์ได้แก่ 1) ประวัติและพัฒนาการของหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ และ 2) องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา

การจัดทำสื่อวีดิทัศน์

การผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัย เพื่อเป็นสื่อในเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย และเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวกับหนังประโมทัยอีกรูปแบบหนึ่ง โดยประยุกต์ใช้กระบวนการผลิตสารคดีโทรทัศน์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน (The Government Public Relations Department, 2011) ดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production) เป็นขั้นตอนการวางแผน การกำหนดเนื้อหา การกำหนดแก่นเรื่อง และกำหนดรูปแบบของสื่อที่จะนำเสนอ ก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนของการเขียนบท ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหา แก่นเรื่อง และรูปแบบการนำเสนอสื่อวีดิทัศน์ในครั้งนี้ ให้เป็นสารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.1 การกำหนดวัตถุประสงค์การใช้สื่อ ซึ่งการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย กรณีศึกษา คณะเพชรหนองเรือครั้งนี้ เป็นการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา เพื่อใช้ในการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ เนื่องจากปัจจุบันคณะเพชรหนองเรือ นอกจากยังคงทำการแสดงอยู่แล้ว ยังมีการสืบทอดศิลปะการแสดงหนังประโมทัย โดยการนำความรู้และความเชี่ยวชาญในศิลปะการแสดงหนังประโมทัยไปเผยแพร่ให้ผู้สนใจทั่วไป และอุทิศตนเป็นครูสอนการแสดงหนังประโมทัยให้นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ ที่ได้รับเชิญ เพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมหนังประโมทัยอีกทางหนึ่ง

1.2 การหาข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการหาข้อมูลจากบทสัมภาษณ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์จากผู้รู้ (Key informant) คือ หัวหน้าคณะหนังประโมทัยเพชรหนองเรือ พร้อมกับทดลองถ่ายวิดีโอ เพื่อเช็คความคมชัดของภาพ เสียง ตลอดจนความบกพร่องในส่วนต่างๆ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อ่านเขียนเป็นองค์ความรู้ และเขียนบทรายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อจัดทำวีดิทัศน์สารคดีต่อไป

1.3 การจับประเด็น ผู้วิจัยจะเลือกประเด็นเนื้อหาเชิงประวัติเกี่ยวกับหนังประโมทัย ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังไม่มีผู้นำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ โดยกำหนดแก่นเรื่องไว้ ดังนี้

สารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ

Theme: ตำนานหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ

Concept: หนังประโมทัย เป็นศิลปะการแสดงของภาคอีสาน การแสดงคล้ายกับการเล่นหนังตะลุงของภาคใต้ หนังประโมทัยมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นนั้นคือ การนำเอาหมอลำกับหนังตะลุงมาผนวกเข้าด้วยกันโดยที่ตัวเอก ตัวพระ ตัวนาง หรือตัวที่แสดงเป็นเจ้าพูดภาษากลาง ส่วนตัวตลก เหล่าเสนาอำมาตย์ พูดภาษาถิ่นอีสาน เรื่องที่นำมาแสดง นำวรรณกรรมพื้นบ้านมาแสดง เช่น สังข์ศิลป์ชัย จำปาสีตัน การะเกด รวมทั้งรามเกียรติ์

เมื่อก่อนหนังประโมทัยเป็นที่นิยมของชาวอีสานมาก แต่ปัจจุบันหนังประโมทัยใกล้จะหายสาบสูญไปแล้ว และจะไม่มีใครมาสืบทอด การจัดทำสารคดีชุดนี้จึงมุ่งหวังเพียงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยกันอนุรักษ์หนังประโมทัย หนังเก่าแก่ที่เป็นมรดกกว่า 100 ปี เพื่อหวังให้ลูกหลานยังรู้จักหนังประโมทัยว่าเป็นอย่างไร

1.4 การวางโครงเรื่อง การจัดทำสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับหนังประโมทัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางโครงเรื่องที่จะนำเสนอออกเป็นลำดับ ดังนี้

1.4.1 เริ่มเรื่อง โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัยโดยภาพรวม

1.4.2 เนื้อเรื่อง นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับคณะเพชรหนองเรือ

1.4.3 ส่วนท้ายเรื่อง เป็นการให้แง่คิดหรือการฝากข้อคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนังประโมทัยให้คงอยู่สืบไป

2. ขั้นผลิตรายการ (Production) การถ่ายทำรายการเป็นขั้นตอนที่จะทำการบันทึกภาพต่างๆ ตามเนื้อหาที่กำหนดในบทโทรทัศน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินงานในขั้นตอนการถ่ายทำ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ การรวบรวมสำเนาวิดีโอเกี่ยวกับคณะเพชรหนองเรือที่มีอยู่เดิม

ส่วนที่ 2 คือ การไปถ่ายทำวิดีโอสารคดีตามเนื้อหาที่กำหนด ในบทโทรทัศน์ขึ้นหลังการถ่ายทำ

3. ขั้นหลังการผลิต (Post production) การดำเนินงานหลังการถ่ายทำผลิตสารคดี เป็นกระบวนการท้ายสุดของการผลิตสารคดี เป็นการเอาเทปทั้งหมดที่บันทึกภาพมาและสำเนาวิดีโอเกี่ยวกับคณะเพชรหนองเรือที่มีอยู่เดิม มาคัดเลือกภาพที่ดีที่สุด แล้วตัดต่อเรียบเรียงภาพและเสียงเข้าด้วยกันตามสคริปต์หรือเนื้อเรื่อง ขั้นตอนนี้จะมีการใส่กราฟิกทางเทคนิคพิเศษ การเชื่อมต่อภาพ อาจมีการบันทึกเสียงเพิ่มเติม หรือการนำดนตรีมาประกอบเรื่องราวเพื่อเพิ่มอารมณ์ในการรับชมยิ่งขึ้น

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และถอดองค์ความรู้ รวมถึงการจัดทำสื่อวีดิทัศน์

สารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัยแล้ว ได้นำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักในฐานะเจ้าของข้อมูล คือ นายสังวาล ผ่องแผ้ว ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับแก้ตามข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลชี้แนะ และประเมินความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ที่จัดทำขึ้น

ผลการวิจัย (Results)

ผลการศึกษาและการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย ทัศนศึกษา คณะเพชรหนองเรือ สามารถแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ ในเชิงพรรณนาความ ประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

1.1 ประวัติผู้ก่อตั้งคณะเพชรหนองเรือ

ผู้ก่อตั้งหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ คือ นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว เกิดเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2492 เป็นชาวบ้านหนองเรือ ตำบลหนองเรือ อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสนามบิน ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีอาชีพรับทำหุ่นกระบอก ขับรถรับจ้าง รับงานแสดงหนังประโมทัยและหุ่นกระบอกอีสาน รับฝึกสอนดนตรีและการเชิดตัวหนังและหุ่นให้กับนักเรียนและผู้ทีสนใจ นายสังวาลย์ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน ได้แก่ นายสวน ผ่องแผ้ว (ถึงแก่กรรม) นายอนันต์ ผ่องแผ้ว (ถึงแก่กรรม) นายคำตัน ผ่องแผ้ว (ถึงแก่กรรม) และ นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว

นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว เป็นศิลปินเล่นหนังประโมทัยมาตั้งแต่เด็ก เนื่องจากใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับคณะหนังประโมทัยตั้งแต่เด็ก นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว เริ่มต้นชีวิตการแสดงหนังประโมทัยหรือหนังตะลุงอีสานจากคณะ 4 พี่น้องบันเทิงศิลป์ของนายสวน ผ่องแผ้ว ซึ่งเป็นพี่ชาย นายสังวาลย์เริ่มต้นความเป็นศิลปินในฐานะนักดนตรี ตั้งแต่อายุ 11 ขวบ ซึ่งได้ฝึกฝนซอฮู้และเป่าแคนจากพี่ชายจนชำนาญ และเป็นหมอแคนประจำคณะ 4 พี่น้องบันเทิงศิลป์ ระหว่างที่เป็นหมอแคนก็ได้ซึมซับเอาศิลปะการแสดงหนังประโมทัย จากการได้ดู ได้ฟัง มาเป็นเวลาหลายปี ทำให้สามารถจดจำบทพูด บทร้องต่างๆ ได้

ต่อมาเมื่ออายุ 18 ปี จึงหันมาเป็นผู้พากย์หนังประโมทัยคู่กับพี่ชายอยู่หลายปี เนื่องจากนายอนันต์ ผ่องแผ้ว และนายคำตัน ผ่องแผ้ว ได้แยกออกมาร่วมกันตั้งคณะของตนเอง ก่อนจะแยกกันเป็น 2 คณะในเวลาต่อมา นายสังวาลย์ทำหน้าที่เป็นผู้เชิด ผู้พากย์หนังประโมทัยช่วยพี่ชาย คือ นายสวน ผ่องแผ้ว เรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2510 ได้แยกออก

มาตั้งคณะของตนเอง เนื่องจากต้องการเผยแพร่ศิลปะการแสดงหนังประโมทัยให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ดังนั้น คณะหนังประโมทัยในจังหวัดขอนแก่นในช่วงปี พ.ศ. 2510-2541 จึงมีถึง 4 คณะ ได้แก่ คณะส.ร่วมมิตร ของนายสวน ผ่องแผ้ว คณะอนันต์ศิลป์ของนายอนันต์ ผ่องแผ้ว คณะต.บันเทิงศิลป์ ของนายคำตัน ผ่องแผ้ว และ คณะว.เสียงแคน ของนายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว หรือคณะเพชรหนองเรือในปัจจุบัน

1.2 การก่อตั้งคณะเพชรหนองเรือ

คณะเพชรหนองเรือก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 ซึ่งเดิมใช้ชื่อว่า ว.เสียงแคน ซึ่ง ว. นั้นมาจากชื่อ สังวาลย์ ส่วนคำว่าเสียงแคนนั้น มาจากความชอบส่วนตัว นายสังวาลย์มีความชอบและสนใจการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสานโดยเฉพาะแคนที่มีความชำนาญและชื่นชอบเป็นพิเศษ คณะใช้ชื่อ ว.เสียงแคนอยู่ได้ 7 ปี เนื่องจากไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร จึงเปลี่ยนชื่อคณะมาเป็นเพชรหนองเรือ ซึ่งมีที่มาจากที่ตั้งของคณะ คือ อำเภอหนองเรือ และยังคงใช้ชื่อนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

แรกเริ่มการแสดงของคณะเพชรหนองเรือ เริ่มจากการแสดงในลักษณะที่เรียกว่า “การเชิดหนังแลกข้าว” ด้วยเห็นว่าคณะของตนยังไร้ชื่อเสียง การจะเรียกเงินจากคนดูคงยาก จึงเริ่มการแสดงโดยขอข้าวสารเป็นของแลกเปลี่ยน หากการแสดงเป็นที่ถูกอกถูกใจชาวบ้านคงได้รับการว่าจ้างให้มาแสดงในงานต่างๆ ต่อไป การแยกออกมาตั้งคณะของตนเองและเริ่มการแสดงแลกข้าว ในการเชิดหนังแลกข้าว คณะหนึ่งจะเดินทางไปตามหมู่บ้านต่างๆ แล้วก็ขออนุญาตผู้ใหญ่บ้านหรือเจ้าอาวาสวัด เพื่อขอใช้พื้นที่ในการแสดง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วก็จะประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ โดยการเดินประกาศไปตามหมู่บ้านพร้อมกับเล่นดนตรีเพื่อดึงดูดความสนใจของชาวบ้าน เมื่อทำการแสดงเสร็จ ในเช้าวันต่อมาคณะหนึ่งจะขอเก็บข้าวสารจากชาวบ้าน

ในสมัยนั้นการเชิดหนังแลกข้าวได้รับการตอบรับที่ดี วัดได้จากจำนวนผู้ชมและข้าวสารที่ได้รับ ในการไปแต่ละหมู่บ้านจะได้ข้าวสารกลับมาเสมอไม่มากก็น้อย บางหมู่บ้านได้มากถึง 9 กระสอบ เนื่องจากสมัยนั้นไม่มีทีวี และชาวบ้านก็ไม่ค่อยมีมหรสพให้ได้ชม เมื่อมีหนังประโมทัยไปแสดง ชาวบ้านแทบทุกหลังคาเรือนก็จะมารวมกันที่วัดเพื่อรอชมการแสดง ในบางหมู่บ้านที่ชื่นชอบ สนุกสนานกับการแสดง ก็จะขอให้อยู่แสดงต่อเป็นคืนที่สอง และให้ข้าวสารเป็นสิ่งตอบแทน ส่วนข้าวสารที่ได้นั้น ก็นำมาแจกจ่ายให้กับสมาชิกในคณะ แล้วส่วนหนึ่งก็นำไปขายเพื่อนำเงินมาเป็นค่าตอบแทนให้กับสมาชิก คณะเพชรหนองเรือเชิดหนังแลกข้าวอยู่หลายปี ถึงแม้ว่าช่วงหลังๆ จะเริ่มมีผู้ว่าจ้าง เริ่มเป็นที่รู้จักแล้ว แต่ก็ยังทำการแสดงแลกข้าวสลับกับการแสดงที่ถูกกว่าจ้าง เพราะเห็นว่าในการเดินทางไปแสดงแต่ละครั้ง ต้องผ่านหมู่บ้านต่างๆ และใช้เวลาในการเดินทางมากอยู่ จึงเห็นสมควรว่าระหว่างเดินทางกลับจาก

การว่าจ้าง ก็จะมีแฉะแสดงแลกข้าวตามหมู่บ้านต่างๆ ที่ยังไม่เคยมาแสดง เพื่อเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม และชื่อเสียงของคณะให้เป็นที่รู้จัก

คณะเพชรหนองเรือสืบสานศิลปะการแสดงหนังประโมทัยมาเรื่อยๆ จนกระทั่งพี่ชาย คือ นายสวน ผ่องแผ้ว ได้เสียชีวิตลง เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2541 นายสังวาลย์ จึงได้รวบรวมตัวหนังตะลุงของคณะส.ร่วมมิตร และรวมถึงลูกน้องเดิมของนายสวนทั้งหมดมาร่วมกันสืบสานศิลปะการแสดงหนังประโมทัยต่อไป การแสดงของคณะเพชรหนองเรือ เดิมมีผู้เชิดเป็นชายจริงหญิงแท้ตามตัวหนัง เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องดนตรีของภาคอีสาน เช่น พิณ แคน กลองโทน การแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือได้รับความนิยมเรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2531 ได้มีโอกาสไปทำการแสดงที่สวนอัมพร กรุงเทพมหานคร ในงานวันลอยกระทงพระนคร ซึ่งช่วงนั้นถือเป็นช่วงที่การแสดงหนังประโมทัยได้รับความนิยมน้อยลง เนื่องจากได้ทำการแสดงมาเป็นเวลายาวนานแล้ว ผู้คนเริ่มให้ความสนใจกับมหรสพรูปแบบอื่นที่เกิดขึ้นมาใหม่ นายสังวาลย์ จึงได้หาวิธีฟื้นฟูคณะเพชรหนองเรือให้สามารถดำรงอยู่ได้เรื่อยๆ ด้วยการนำเรื่องราวใหม่ๆ มาทำการแสดง พร้อมทั้งนำมหรสพรูปแบบใหม่ คือ การแสดงหุ่นกระบอกอีสาน มาแสดงควบคู่กับการแสดงหนังประโมทัย ซึ่งการแสดงหุ่นกระบอกอีสาน ได้แนวคิดมาจากการแสดงหุ่นกระบอกของคณะรอตศิริศิลป์ของภาคกลางที่ได้พบในงานวันลอยกระทงที่สวนอัมพร หลังจากได้ฟื้นฟูคณะเพชรหนองเรือขึ้นมาอีกครั้ง

คณะเพชรหนองเรือเริ่มได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั่วภาคอีสาน จนมีชื่อเสียงและได้รับเชิญไปแสดงในงานระดับชาติหลายครั้ง จากเกียรติคุณความสามารถในการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง และเผยแพร่สืบสานให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอีสานจนที่ประจักษ์และยอมรับจากสาธารณชน นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว จึงได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานประจำปี 2551 จากสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประโยชน์ต่อท้องถิ่นอีสานและประเทศไทย

ปัจจุบันคณะเพชรหนองเรือได้พัฒนาการแสดงหนังประโมทัยให้มีความสนุกสนานและน่าสนใจมากขึ้น โดยพัฒนาเวทีและจอให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ไฟที่ใช้ส่องเพื่อสร้างเงาให้ตัวหนังนั้น เดิมใช้ตะเกียงเจ้าพายุ ต่อมาใช้หลอดไฟ และปัจจุบันพัฒนามาเป็นสปอร์ตไลท์ พร้อมทั้งพัฒนาเครื่องดนตรีจากเดิมที่มีเพียง พิณ แคน ปัจจุบันเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงประกอบด้วย พิณ แคน กลองชุด คีย์บอร์ด กีต้า และเบส พร้อมกับ 28 ชีวิตผู้ร่วมสืบสานศิลปะการแสดงหนังประโมทัย

1.3 การแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือมีองค์ประกอบในการแสดงดังนี้

1.3.1 บุคลากรในคณะ ปัจจุบันหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือมีสมาชิกทั้งหมด 28 คน เป็นผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 23 คน เป็นญาติพี่น้องในตระกูลผ่องแผ้ว 18 คน สมาชิกที่เหลือเป็นคนรู้จัก ลูกน้องลูกจ้าง สมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนเก่าคนแก่ อยู่ร่วมคณะกันมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง บางส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลง คือ นักดนตรี เด็กชนของ หางเครื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นระยะ สมาชิกในวงมีตั้งแต่วัยรุ่นไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ สมาชิกในวงส่วนใหญ่อายุประมาณ 40-60 ปี มีผู้ทำหน้าที่เชิดตัวหนังหลัก 8 คน แต่ละคนเชิดตัวละครต่างๆ ในเรื่อง ดังนั้น คนคนหนึ่งจะเชิดหนังประโมทัยมากกว่า 1 ตัวอีก 5 คน เป็นผู้พากย์ มีนักดนตรี 6 คน ส่วนสมาชิกที่เหลือได้แก่ ผู้เชิดประกอบหางเครื่อง และเด็กชนของ

1.3.2 เรื่องที่ใช้แสดง การแสดงหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือมีเรื่องที่ใช้แสดงเดิมเพียงเรื่องเดียว คือ วรรณคดีไทยเรื่องรามเกียรติ์ โดยได้โครงเรื่องจากหนังสือพระราชนิพนธ์ ซึ่งการแสดงเรื่องรามเกียรติ์ เป็นที่นิยมมากในยุคหนึ่ง เนื่องจากการดำเนินเรื่องแบ่งเป็นบทเป็นตอน น่าติดตาม การแสดงเรื่องรามเกียรติ์หากจะแสดงให้จบเรื่องจะต้องใช้เวลาถึง 14 คืน ในการทำการแสดง ต่อมาได้มีการหยิบยกรวมกรรมท้อถิ่นมาใช้แสดงเพื่อให้ผู้ชมไม่เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายหรือซ้ำซาก ถือเป็นทางเลือกให้กับผู้ชม หมู่บ้านไหนอยากให้เห็นวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ก็แสดง หมู่บ้านไหนอยากให้เห็นเรื่องอื่นๆ ก็สามารถแสดงได้ วรรณกรรมท้อถิ่นที่นำมาแสดง ได้แก่ ไตรโลกา จำปาสีตันสินไซ และการเกด เป็นต้น แต่ในปัจจุบันเรื่องที่ยังคงนำมาแสดงมีเพียง 3 เรื่อง ได้แก่ รามเกียรติ์ ไตรโลกา และจำปาสีตัน ซึ่งยังคงได้รับความนิยมอยู่

1.3.3 ตัวหนัง ตัวหนังประโมทัยที่คณะเพชรหนองเรือใช้แสดงอยู่ในปัจจุบันเป็นตัวหนังที่ได้รับการสืบทอดมาจากพี่ชายที่ได้มาจากนายเตี้ย จากจังหวัดอุบลราชธานี และตัวหนังส่วนหนึ่งเป็นตัวหนังที่บูชามาจากวัด ซึ่งเป็นตัวหนังเก่าจากคณะต่างๆ ที่คณะหนังประโมทัยในสมัยก่อนๆ นำไปถวายวัด เมื่อเลิกทำการแสดงไปประกอบอาชีพอื่น ปัจจุบันตัวหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือมีประมาณ 80 ตัว ลักษณะตัวหนังทำจากหนังวัว หนังควาย นำมาแกะฉลุและทาสีให้สวยงาม มีขนาดสูงประมาณ 1-2 ฟุต ลักษณะตัวหนังจะใช้ไม้ยึดสองอัน โดยไม้อันแรกจะเป็นไม้หลักแกนกลางของตัวหุ่นติดตามโครงตัวหุ่นตั้งแต่หัวจรดตัวกลาง และมีปลายแหลมเอาไว้สำหรับเสียบหรือตั้งตัวหุ่น ส่วนไม้อีกหนึ่งอันเป็นไม้สำหรับเคลื่อนไหว คือ ส่วนแขน จะมีจุดเชื่อมต่อที่ไหล่ ข้อพับ และมีมือ โดยมีเชือกสำหรับเชิดและเคลื่อนไหวอริยาบถ ตัวหนังประโมทัยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มตัวพระตัวนาง เช่น พระราม

พระลักษมณ์ นางสีดา 2) กลุ่มตัวร้าย เช่น ทศกัณฐ์ มณโฑ
กุมภกรรณ 3) กลุ่มตัวตลก เช่น ปลัดตื้อ บักปอง บักแก้ว บักแหมบ

Figure 2 The shadow puppet of the Phet Nong Ruea Troupes
ภาพตัวหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ

1.3.4 อุปกรณ์และเวที อุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ ประกอบด้วย 1) เครื่องดนตรีได้แก่ แคน พิณ กลองซุด กีตาร์ คีบอร์ด และเบส 2) ไฟส่องตัวหนัง ปัจจุบันคณะเพชรหนองเรือใช้สปอร์ตไลท์ในการให้แสงสว่างส่องตัวหนังให้เกิดเป็นเงาของตัวหนังปรากฏอยู่บนจอผ้า 3) เวทีและจอหนัง เป็นเวทีชั่วคราวไม่ยกพื้น ไม่มีหลังคาจะสูงประมาณ 4 เมตร กว้าง 6 เมตร แบ่งพื้นที่เป็น 2 ส่วน คือ ด้านหน้าสำหรับแสดง และหลังเวที สำหรับผู้ขีด ผู้พากย์ นักดนตรี และให้ผู้แสดงได้พักผ่อน เวทีแสดงมีระบายแขวนด้านข้างเป็นกรอบเวที และมีป้ายด้านหน้าความสูงประมาณ 1 เมตร โดยมีชื่อคณะ สถานที่ และเบอร์ติดต่ออย่างชัดเจน ซึ่งป้ายด้านหน้านี้จะวางด้านล่างของเวที เพื่อใช้บังผู้แสดงที่จะขีดหุ่นอยู่ด้านหลัง

1.3.5 สถานที่และเวลาทำการแสดง การแสดงหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือจะถูกว่าจ้างให้ไปแสดงตามงานบุญต่างๆ โดยช่วงที่มีการแสดงมากที่สุด คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ การแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือถูกว่าจ้างให้ไปแสดงแทบทุกภาคของประเทศไทย โดยสถานที่ทำการแสดงของคณะเพชรหนองเรือ ขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างว่าต้องการให้ไปแสดงในงานอะไร สถานที่ใด หากเป็นงานบุญบ้าน เช่น งานบวช งานแต่งงาน มักจะเล่นที่บ้านของผู้ว่าจ้าง หากเป็นงานวัด เช่น บุญผ้า บุญกฐิน บุญเหวส อาจจะเล่นที่ลานวัด ตามที่ผู้ว่าจ้างจัดไว้ให้ การแสดงแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 5-6 ชั่วโมง จะเริ่มการแสดงตั้งแต่ 2-3 ทุ่ม โดยประมาณ แสดงเรื่อยไปจนถึงตีสอง ตีสอง บางกรณีอาจจะถึงตีรุ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงในการว่าจ้างแต่ละครั้ง

1.3.6 การดำเนินการแสดงการแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ จะเริ่มต้นด้วยการประกาศให้ชาวบ้านทราบว่ามีงานการแสดงจะเริ่มขึ้นด้วยการบรรเลงดนตรีเพื่อเป็นสัญญาณว่าหนังจะเริ่มแสดงแล้ว ผู้ชมจะเริ่มทยอย

มายังบ้านที่จัดงาน เมื่อมีผู้ชมรออยู่จำนวนหนึ่งหรือสมควรแก่เวลาออกแสดง ก็จะต้อนรับผู้ชมด้วยการจัดทางเครื่อง พร้อมบรรเลงดนตรีสนุกสนานเร้าใจให้ผู้ชมได้เพลิดเพลินและถือเป็นการดึงดูดผู้ชมให้เพิ่มขึ้นได้ โดยก่อนการแสดงหนังประโมทัยจะต้องมีพิธีไหว้ครู เป็นการระลึกถึงคุณครูบาอาจารย์ และเพื่อให้การแสดงผ่านไปได้อย่างดี พิธีไหว้ครูโดยปกติแล้วจะเริ่มประมาณ 2 ทุ่มกว่าๆ คณะหนังเตรียมตัวพร้อมแล้ว ก็จะเริ่มพิธีไหว้ครู และเมื่อเสร็จพิธีแล้วคณะหนังก็จะจัดเตรียมตัวหนังตะลุงให้อยู่ในลำดับที่พร้อมจะแสดงได้ทันที

1.3.7 การขีดและการพากย์ การขีดตัวหนังประโมทัยนั้น ผู้ขีดต้องจดจำบทกลอน ต้องใช้ไหวพริบในการเล่น ต้องพากย์และชักตัวหนังประโมทัยให้ขยับและออกท่าทางให้สอดคล้องกับบท ส่วนบทพากย์ของคณะเพชรหนองเรือโดยส่วนใหญ่จะได้รับการสืบทอดมาจากครูจะมีบางส่วนที่แต่งเองขึ้น เช่น กลอนตลก กลอนอาลา เป็นต้น บทพากย์และบทเจรจาหากเป็นตัวสำคัญของเรื่อง เช่น ตัวพระตัวนาง จะใช้ภาษากลาง แต่ถ้าเป็นตัวตลกจะใช้ภาษาอีสาน ส่วนบทกลอนของหนังประโมทัยจะเป็นบทกลอนที่สืบทอดกันมาโดยเฉพาะ บทกลอนจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

1.3.8 การเก็บรักษาตัวหนังและอุปกรณ์การแสดงตัวหนังประโมทัย จะถูกเก็บไว้ในอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับเก็บตัวหนังโดยเฉพาะ เรียกว่า หีบไม้ไผ่หรือแผงเก็บรูป ซึ่งสานด้วยไม้ไผ่ทำเป็นแผง 2 แผ่น ประกบกัน ถูกเชื่อมกันด้วยเชือกที่สามารถขยายตามจำนวนตัวหนังที่ใส่ลงไปได้ เมื่อใส่ตัวหนังลงไปตามจำนวนที่ต้องการแล้ว จะมัดให้แผงเก็บรูปหนีบตัวหนังให้แน่น การเก็บแบบนี้รูปหนังจะไม่โค้งงอ เก็บได้มากและอัดแน่นช่วยรักษารูปร่างของรูปหนัง อีกทั้งยังเบาระบายอากาศได้ดี ส่วนอุปกรณ์ต่างๆ ของคณะเพชรหนองเรือจะถูกเก็บไว้ที่โรงรถของพ่อสังวาลย์ที่ประยุกต์ให้เป็นที่เก็บอุปกรณ์ต่างๆ ทั้งเวที ฉาก เครื่องดนตรีต่างๆ

2. ผลการผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ

2.1 ขั้นตอนดำเนินการงาน

สรุปกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ ดังนี้

2.1.1 ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-production)

เมื่อกำหนดขอบเขตเป้าหมายของการผลิตสื่อแล้ว ผู้วิจัยได้หาข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ และเลือกประเด็นมาเขียนเป็นบทรายการวิทยุโทรทัศน์ เพื่อใช้ในการผลิตและการปฏิบัติงานตามตารางเวลาหรือแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ ซึ่งสื่อวีดิทัศน์สารคดีนี้มุ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ และนำเสนอข้อคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนังประโมทัย เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังที่ได้รับชมได้รับความรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย และเพิ่มการรับรู้ถึงการมีอยู่ของศิลปวัฒนธรรมที่หาชมได้ยาก และเพื่อให้เกิดความตระหนักและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องมรดก ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

2.1.2 ขั้นผลิตรายการ (Production) เป็นขั้นตอนที่จะบันทึกวีดิทัศน์ตามแผนการทำงานที่กำหนดไว้ในกระบวนการเตรียมการผลิต

2.1.3 ขั้นหลังการผลิต (Post production) เป็นขั้นตอนหลังจากบันทึกรายการวีดิทัศน์แล้ว นำเอาเทปทั้งหมดที่บันทึกภาพและสำเนาวีดิโอมาเลือกภาพที่ดีที่สุด เพื่อนำมาตัดต่อ (Editing) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้เป็นเรื่องราวตามบทที่วางแผนไว้ จากนั้นทำการบันทึกเสียง (Sound recording) เป็นขั้นตอนหลังต่อภาพได้สมบูรณ์ตามบทแล้วจะมีกรบันทึกเสียงดนตรี เสียงบรรยาย และเสียงประกอบลงไป จากนั้นเป็นขั้นตอนการฉายเพื่อตรวจสอบ (Preview) ขั้นตอนสุดท้าย คือ การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลรายการหลังการผลิต ได้แก่ การประเมินความถูกต้องด้านเนื้อหา ความสมบูรณ์ของเทคนิคการผลิต

2.2 ผลการผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดี

การจัดทำวีดิทัศน์สารคดีเกี่ยวกับหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ ชื่อรายการ ออนซอนอีสาน ตอน ตำนานหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ โดยพ่อสังวาลย์ ผ่องแผ้ว ความยาว 10 นาที สารคดีเรื่องนี้ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับหนังประโมทัยโดยภาพรวม ความยาว 2 นาที

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคณะเพชรหนองเรือ 4 นาที

ส่วนที่ 3 ข้อคิดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมหนังประโมทัยให้คงอยู่สืบไป 2 นาที

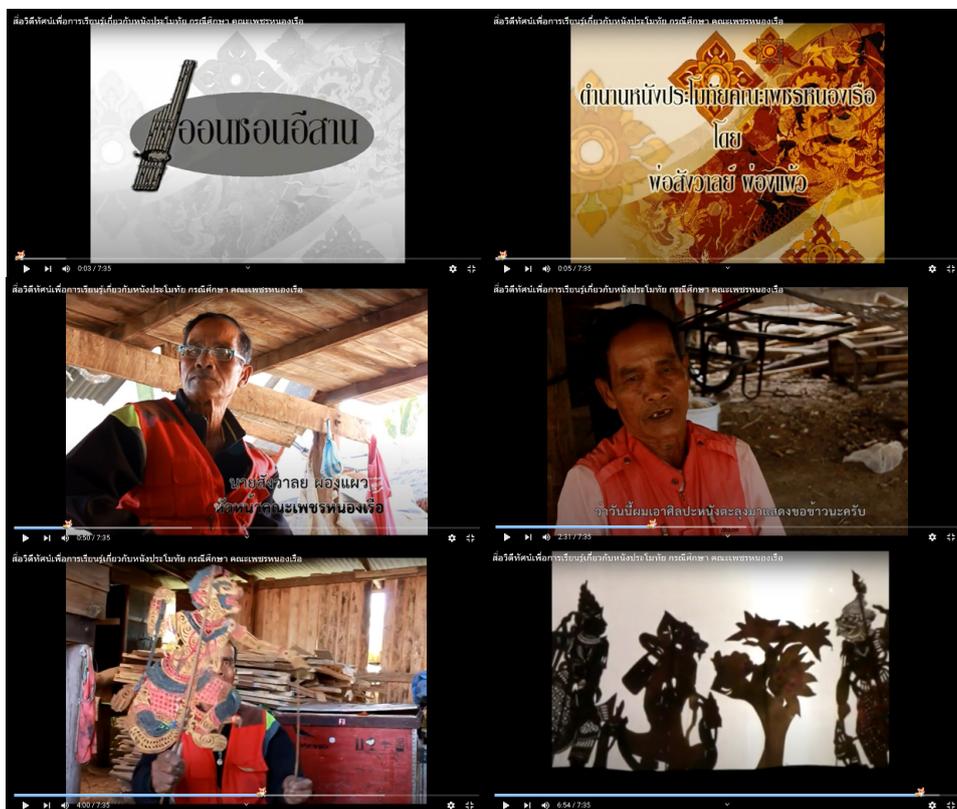

Figure 3 Video for learning about Pramothai: A case study of Phet Nong Ruea Troupes
สื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย กรณีศึกษา คณะเพชรหนองเรือ

2.3 การประเมินความพึงพอใจสื่อวีดิทัศน์

การประเมินความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์ที่จัดทำขึ้น ผู้วิจัยนำแบบประเมินคุณภาพสื่อวีดิทัศน์ใช้ประเมินกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียน

ชุมชนหนองเรือ จำนวน 30 คน และแปลผลการประเมินด้วยมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1932) ผลการประเมินความพึงพอใจสื่อวีดิทัศน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, $SD.=0.61$) ตาม Table 1

Table 1 Satisfaction Assessment Results of Video Media
ตารางแสดงผลการประเมินความพึงพอใจของสื่อวีดิทัศน์

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับคุณภาพ
เนื้อหาบรรยายเข้าใจง่าย	4.53	0.48	มากที่สุด
จัดลำดับเนื้อหาในการนำเสนอได้อย่างเหมาะสม	3.87	0.74	มาก
เนื้อหาที่มีปริมาณเหมาะสมกับระยะเวลา	4.20	0.60	มาก
สี แสง และเสียงมีความเหมาะสม	3.90	0.68	มาก
ขนาดและรูปแบบตัวอักษรชัดเจน	3.47	0.50	ปานกลาง
ภาพประกอบของสื่อวีดิทัศน์เหมาะสม	4.13	0.68	มาก
สื่อวีดิทัศน์สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเหมาะสม	3.83	0.59	มาก
ผลประเมินโดยภาพรวม	3.99	0.61	มาก

อภิปรายผล (Discussions)

จากการศึกษาและการผลิตสื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย ตามผลการศึกษาข้างต้นนำมาสู่การอภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญ คือ ประเด็นด้านความคงอยู่ของหนังประโมทัยและโอกาสในการคงอยู่ของหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ และประเด็นด้านการผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดีกับการเผยแพร่ศิลปะการแสดงหนังประโมทัย ดังนี้

1. ความคงอยู่ของหนังประโมทัยและโอกาสในการคงอยู่ของหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ

คณะเพชรหนองเรือก่อตั้งขึ้นมาและยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลานานกว่า 40 ปี หากจะกล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้คณะเพชรหนองเรือยังคงอยู่อาจสรุปได้ดังนี้

1.1 ตัวหัวหน้าคณะ จากการศึกษาพบว่า คณะหนังประโมทัยประสบปัญหาเกี่ยวกับความนิยมการแสดงที่น้อยลง ผู้ชมหันไปสนใจมหรสพรูปแบบอื่น จนส่งผลให้คณะหนังประโมทัยหลายคณะเลิกทำการแสดงไป แต่คณะเพชรหนองเรือยังคงทำการแสดงเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเพราะความเข้มแข็งของหัวหน้าคณะ ความที่เป็นผู้ที่มิไจรักในศิลปะการแสดงหนังประโมทัย และยืนยันที่จะเผยแพร่ศิลปะการแสดงดังกล่าวต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bamrungchu (2010) ได้กล่าวถึง สาเหตุของการเลิกทำการแสดงของคณะหนังประโมทัยภาคอีสาน ว่ามีสาเหตุมาจากหัวหน้าคณะหรือสมาชิกในคณะได้เสียชีวิตลง เกิดการขัดแย้งภายในคณะ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี หัวหน้าคณะได้ย้ายถิ่นฐานและความนิยมลดน้อยลง เป็นต้น

1.2 บุคลากรในคณะ เนื่องจากบุคลากรในคณะเพชรหนองเรือ ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติ มีความผูกพันและใกล้ชิดกัน และได้ทำการแสดงร่วมกันมาเป็นเวลายาวนาน สะท้อนให้เห็นว่าเป็นการแสดงด้วยใจรักและแสดงเป็นอาชีพ ทั้งยังต้องการเผยแพร่ศิลปะการแสดงที่สืบทอดมาด้วย

1.3 การปรับเปลี่ยน เมื่อหนังประโมทัยเริ่มได้รับความนิยมน้อยลง นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว หัวหน้าคณะได้คิดหาวิธีปรับเปลี่ยนและพัฒนาการแสดงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ได้แก่ การเพิ่มเรื่องราวที่ใช้แสดง จากเดิมที่มีเพียงเรื่องเดียว แต่ปัจจุบันมี 3 เรื่อง คือ รามเกียรติ์ ไตรโลกา และจำปาสีตัน และการพัฒนาอุปกรณ์การแสดง มีการเพิ่มเครื่องดนตรี ได้แก่ กีตาร์ เบส กลองชุด คีย์บอร์ด นอกจากนี้ยังเพิ่มขนาดผ้าฉากให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaksen (2010) ที่กล่าวว่า การแสดงหนังประโมทัยมีการพัฒนาอุปกรณ์การแสดง โดยตัวหนังมีการพัฒนาจากเดิมที่เคยใช้หนังสัตว์ปัจจุบันใช้พลาสติกแข็ง เครื่องดนตรีในอดีตใช้ระนาด แคน กลอง และฉิ่ง ปัจจุบันมีการพัฒนาใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมด้วย เช่น กีตาร์ กีตาร์เบส กลองชุด กลองคองก้า และคีย์บอร์ด โรงและจอแสดงจากเดิมใช้ไม้ปัจจุบันพัฒนาเป็นโครงเหล็ก และจอผ้ามีขนาดใหญ่ขึ้นและการเพิ่มการแสดงรูปแบบอื่นๆ เช่น การเปิดการแสดงด้วยการเดินทางเครื่อง และการนำการแสดงหุ่นกระบอก

อีสานมาร่วมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bamrungchu (2010) ที่กล่าวว่า การแสดงหนังประโมทัยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้สอดคล้องกับบริบท คณะหนังประโมทัยได้มีการดำเนินการแสดงแบบใหม่ด้วยการผสมผสานระหว่างดนตรีไทย ดนตรีพื้นบ้าน และดนตรีสากล มีการสลับด้วยเพลงไทยลูกทุ่ง เพลงสากล มีการนำหมอลำมาแสดงประกอบ หรือสลับให้มีหางเครื่องเต้นประกอบการแสดง ตลอดถึงมีแนวคิดในการแสดงหนังประโมทัยและพัฒนาเป็นหุ่นกระบอกตลอดจนการจัดทำรูปหนังประโมทัยให้สวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งการแสดงหนังประโมทัยของคณะเพชรหนองเรือ อาจคงอยู่ต่อไปในอนาคตภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1.3.1 ผู้ที่จะมาสืบทอดคณะเพชรหนองเรือ จะต้องเป็นคนที่มีใจรักในศิลปะการแสดงหนังประโมทัย และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงหนังประโมทัยได้อย่างครบถ้วน ทั้งการเชิด การพากย์

1.3.2 ผู้ที่จะสืบทอดเป็นคนกลุ่มเครือญาติในตระกูลผ่องแผ้ว เนื่องจากคณะเพชรหนองเรือมีการสืบทอดคณะมาแบบเครือญาติ (Kinship systems) โดยการสืบทอดแบบรุ่นต่อรุ่น การสืบทอดในรุ่นต่อไป น่าจะเป็นการสืบทอดในลักษณะเดียวกัน

1.3.3 ในอนาคตจะต้องมีการปรับเปลี่ยนการแสดงหนังประโมทัยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม คล้ายกับที่คณะเพชรหนองเรือมีการปรับเปลี่ยนการแสดง เพื่อให้ดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน

1.3.4 การถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้รู้ และนำเอาภูมิปัญญาเหล่านั้นมาจัดการให้สามารถเข้าถึงได้ และเอื้อต่อการนำมาใช้ประโยชน์ เช่น การจัดทำให้อยู่ในรูปแบบสื่อดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเอกสารหรือแม้กระทั่งสื่อวีดิทัศน์ จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเก็บรักษาศิลปวัฒนธรรมให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

2. สื่อวีดิทัศน์สารคดีกับการเผยแพร่ศิลปะการแสดงหนังประโมทัย

การเผยแพร่ศิลปะการแสดงหนังประโมทัยผ่านสื่อวีดิทัศน์สารคดี เนื่องจากสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมสูงเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อชนิดอื่นๆ เนื่องด้วยเป็นสื่อที่นำเสนอด้วยภาพและเสียง เป็นสื่อที่สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างการจดจำได้ดี (Millerson, 1999) ปัจจุบันการนำเสนอเนื้อหาด้วยสื่อวีดิทัศน์มีหลายรูปแบบ ทั้งที่ใช้เพื่อการศึกษา เพื่อความบันเทิง เพื่อการตลาดและการโฆษณา เนื่องจากสื่อวีดิทัศน์เป็นการเล่าเรื่องด้วยภาพและมีเสียงเข้ามาช่วยส่งเสริมเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอได้ดียิ่งขึ้น การนำเสนอภาพที่มีความเคลื่อนไหว สร้างความต่อเนื่องของการกระทำในเรื่องราวและสร้างความรู้สึกลึกซึ้งกับผู้ชม ดังนั้น สื่อวีดิทัศน์จึงเป็นสื่อที่เข้าถึงง่ายและสร้างความเข้าใจเรื่องราวได้อย่างรวดเร็ว

(Klainak, 2002)

การผลิตสื่อวีดิทัศน์สารคดีกับการเผยแพร่ศิลปะการแสดงหนังประโมทัย เป็นการผลิตสื่อเพื่อการศึกษา มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับหนังประโมทัย คณะเพชรหนองเรือ ซึ่งเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อวีดิทัศน์ไปยังกลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนที่เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้น การผลิตสื่อวีดิทัศน์ในด้านเนื้อหาของสื่อจึงถูกนำเสนอจากเจ้าของข้อมูล คือ หัวหน้าคณะหนังเพชรหนองเรือ ในลักษณะของการเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้ที่อยู่ภายในตัวของผู้ออกมา และจากความพึงพอใจของการใช้สื่อวีดิทัศน์ที่ผลิตขึ้น พบว่า ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pasuk et al. (2016) ที่นำเสนอว่า สื่อวีดิทัศน์มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการสร้างแรงจูงใจต่อการเรียนรู้ การได้เห็นภาพเคลื่อนไหว ประกอบไปด้วยภาพและเสียงที่น่าสนใจ ส่งผลต่อความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่นเดียวกับแนวคิดของ Chaithieng (2007) ที่นำเสนอว่า การนำเอาสื่อวีดิทัศน์เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ดี การนำเอาสื่อวีดิทัศน์มาบูรณาการกับการสอนเป็นการใช้สื่อที่เรียกว่าสื่อประสม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ และสามารถทำให้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะในการสืบทอดหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ

ปัญหาหลักของหนังประโมทัยคณะเพชรหนองเรือ คือ การหาผู้ที่จะมาสืบทอด แม้จะมีโอกาสอยู่บ้าง จากผู้ที่ร่วมแสดงในคณะ แต่ยังมีรู้ความสามารถไม่เพียงพอ ถึงแม้ลูกหลานในคณะเพชรหนองเรือจะมีทักษะการเชิดตัวหนัง แต่ทักษะสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การพากย์ การจดจำบท ซึ่งยังไม่มีผู้ที่สามารถจดจำบทสำคัญ ได้ทั้งหมด แนวทางที่จะสืบทอดคือ หัวหน้าคณะเพชรหนองเรือ ควรเริ่มถ่ายทอดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการพากย์ให้กับสมาชิกอย่างจริงจัง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแพร่หนังประโมทัยให้กับเยาวชนและผู้สนใจ

นายสังวาลย์ ผ่องแผ้ว หัวหน้าคณะหนังประโมทัย มีความพยายามที่จะเผยแพร่และสืบทอดศิลปะการแสดงหนังประโมทัยโดยการนำความรู้ ความสามารถและความเชี่ยวชาญในศิลปะการแสดงหนังประโมทัยไปสอนให้นักเรียนตามโรงเรียนต่างๆ เนื่องจากลักษณะการเผยแพร่อยู่ในระดับต้นเท่านั้น คือ ทำให้รู้จักหนังประโมทัย แต่ยังไม่ได้ถึงขั้นสอนให้เกิดทักษะความชำนาญ ซึ่งแนวทางที่จะสืบทอดให้คงอยู่จึงควรเป็นการกระตุ้นจูงใจให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าความสำคัญที่จะเข้ามารับการ

ถ่ายทอดความรู้และสอนให้มากกว่าระดับทำให้รู้จัก คือ การสอนให้เกิดทักษะความชำนาญ และสอนให้สามารถแสดงได้จริง

ข้อเสนอแนะในการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงานทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษา หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ควรให้การสนับสนุนหนังประโมทัยในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของคณะหนังประโมทัย ตลอดจนช่วยเป็นสื่อกลางในการประสานประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักการแสดงหนังประโมทัย พร้อมทั้งให้โอกาสในการไปเผยแพร่ศิลปะการแสดงตามโรงเรียนหรือสถานที่ต่างๆ อย่างจริงจัง โดยมุ่งเน้นการสอนเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญ และให้สามารถแสดงได้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องบทบาท การรวบรวมบทบาทหนังประโมทัยทุกเรื่องที่มีการแสดง และจัดเก็บในรูปแบบต่างๆ เช่น เป็นลายลักษณ์อักษร เป็นการบันทึกเสียง เนื่องจากความรู้ส่วนนี้ยังไม่มีมีการบันทึกไว้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา และเป็นมรดกศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

2. ควรมีการศึกษาเทคนิคการเชิดหนังประโมทัยและถอดเป็นองค์ความรู้และจัดเก็บไว้ในรูปแบบต่างๆ เป็นหนังสือสื่อวีดิทัศน์ เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษา รวบรวมข้อมูลคณะหนังประโมทัยในประเทศไทยที่ยังคงมีอยู่ เพื่อสนับสนุน สืบสานวัฒนธรรม และต่อยอดให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- Abrams, A. (1986). The effective of interactive video in teaching basic photography skill. *T.H.E. Journal*, 14(2), 92-96.
- Bamrungchu, B. (2010). *Guidelines for conservation and development of Pramothai puppets to promote indigenous cultural values and values* [Doctoral thesis]. Mahasarakham University.
- Chaithieng, A. (2007). *Lak Kan Son* [Teaching Principles]. Odeon Store.
- Detphimon, C. (1988). *Kansueksa rueang nang pra mo thai nai changwat roi et* [A study of the movie Pramothai in Roi Et Province] [Master's thesis]. Mahasarakham University.
- The Government Public Relations Department. (2011). *Khumue mattrathan kan patibatngan krabuan ngan Kan phalit sankhadi thorathat* [Manual of standards of practice, procedures for TV documentary production]. The Government Public Relations Department.
- Jaksen, H. (2010). The development of shadow puppet in Khonkaen province. *Journal of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University*, 31(2), 142-149.
- Klainak, P. (2002). *Kan phalit raikan thorathat thang kansueksa* [Educational television program production]. Silpakorn University.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the measurement of attitude. *Archives Psychological*, 3(1), 42-48.
- Lin, P., You, B., & Lu, X. (2017). Video exhibition with adjustable augmented reality system based on temporal psycho-visual modulation. *EURASIP Journal on Image and Video Processing*, 7, 1-11.
- Millerson, G. (1999). *Television production* (13th ed.). Oxford Focal Press.
- Narong, S. (1992). *Sue songsoem lae phoeiphrae* [Media for promotion and dissemination]. Odeonstore.
- Nuthong, U. (1988). *Dontri lae kanlalen phuenban phaktai* [Folk music and plays of South]. Srinakharinwirot University.
- Pasuk, S., Dejchisri, A., & Prakobphol, S. (2016). The development of a video media on the kingdom of Sukhothai in learning area of social studies, religions and cultures: History, for Mattayomsuksa 1 of Suwannaramwithayakom School. *Journal of Chandrakasemsarn*, 22(43), 65-77.
- Phongphaibun, S. (1969). *Khatichaoban paktai* [Folk beliefs of the southern]. Kaona.
- Sangthada, R. (1983). *Nang pra mo thai: Nangtalung phak isan* [Pramothai: Isan shadow puppet]. Sak Sopha Kan Phim.
- Sarabut, W. (2000). *Theknik kan thaiphap vi di o* [Video shooting techniques]. Siri Tham Op Set.
- Tho-un, W., & Saensing, P. (2020). Pramothai shadow show: Communication of local literature through shadow art. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(9), 71-84.
- Udomchan, W. (1995). *Kan phalit sue thorathat lae wi di that* [Television and video production]. Chulalongkorn University.